

**БЎЛҒУСИ ҲАРБИЙ МУТАХАССИСЛАРИДА ВАТАНГА ФИДОЙИЛИК
ТУШУНЧАЛАРИНИ СИНГДИРИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ****Қўчқоров Собиржон Аҳаджонович***ФарДУ Ҳарбий таълим факультети**Илмий ишлар ва инновациялар бўйича декан ўринбосари*

Бугунги кунда мамлакатимизда қабул қилинган Миллий хавфсизлик концепцияси, Қуролли Кучларнинг узок муддатга мўлжалланган Дастурининг бош мақсади – ихчам, тезкор ва ҳаракатчан, замонавий қурол-яроқ ва техника билан таъминланган, стратегик ва тактик вазифаларни самарали хал эта оладиган, сарҳадларимиз дахлсизлиги, юртимиздаги тинчлик ва барқарорликни бузишга қаратилган ҳар қандай ёвуз ҳаракат ва хуружларни бартараф этиш ва уларга муносиб зарба беришга қодир бўлган кучли армияни яратишга қаратилган.

Албатта ушбу вазифаларни амалга оширишда олий таълим муассасасида ҳарбий таълим йўналишида билим олаётган талабаларда ҳарбий интизом, масъулият, бурч, ватанпарварлик туйғуларини шакллантириш муҳим аҳамиятга эга. Чунки, ҳарбий таълим жараёнида талабаларда жисмоний ва маънавий жихатдан чиниқиш, Ватан химояси учун доимо тайёр туриш каби билим, кўникма ва малакалар шаклланади. Уларда ҳарбий салоҳият, ҳарбий-сиёсий муаммолар, жамоа хавфсизлиги ҳақидаги тафаккур камол топади.

Талабаларнинг ҳарбий билимга эга бўлиши шахс сифатида шаклланишида муҳим аҳамиятга эга. Чунки, ҳарбий билим талабада масъулият, интизом хиссини шакллантириш билан бирга жисмонан ва руҳан чиниқтиради, иродасини чархлайди. Талабаларни ҳар томонлама баркамол, ватанпарварлик руҳида тарбиялайди. Ҳарбий билим талабаларда Ватан олдидаги масъулиятни хис қилиш, Ватанга садоқат туйғуси шаклланишида асосий омил саналади. Қолаверса, миллий ўзликни англаш, ватанпарварлик, ва билим олишга иштиёқ уйғотади. Мана шу туйғуларнинг асоси ҳарбий таълим жараёнида шаклланади.

Олий ўқув юртининг ҳарбий таълим йўналишида фаолият юритаётган ҳар бир талаба ҳарбий салоҳиятга эга бўлишдан ташқари маънавий жихатдан ҳам етук бўлиши, минтақадаги ҳарбий-сиёсий муаммоларни тинч йўл билан ечиш, жамоа хавфсизлигини вужудга келтириш, терроризмга қарши биргаликда кураш каби ишларни бажаришда фаол иштирок этиш масъулияти камол топади.

Мамлакатимизда олиб борилаётган туб ислохотлардан келиб чиқиб қуйидаги вазифалаврга алоҳида эътибор берилиши керак:

- талабаларда ҳарбий билим самарадорлигини ошириш педагогик муаммо сифатида илмий назарий асослаш, унинг моҳияти, асосий тушунчаларини таърифлаш;
- талабаларда ҳарбий билим самарадорлигини оширишга доир илмий-педагогик ҳамда амалиётдаги ҳолатни ўрганиш;
- талабаларда ҳарбий билим самарадорлигини ошириш мазмуни, шакл ва методларини ишлаб чиқиш;

- талабаларда ҳарбий билим самарадорлик даражасини аниқлаш;
- талабаларда ҳарбий билим самарадорлигини ошириш бўйича методик тавсиялар ишлаб чиқиш.

Инсониятнинг эзгу орзу-ниятларидан бири – бу юртда тинчликнинг барқарор бўлиши ҳисобланади. Зеро, юртда тинчлик бўлсагина, халқ меҳнат қилади, моддий ва маънавий неъматлар яратади, жамиятда ривожланиш ва тараққиёт таъминланади. Тинчлик жамият аъзолари имкониятларини ягона мақсад – халқ фаровонлигини ошириш, ижтимоий, иқтисодий ва маданий ривожланиш бўйича юқори натижаларни қўлга киритишнинг муҳим омилларидан биридир. “Башарият фақат тинчлик ва осойишталик барқарор бўлган тақдирдагина ўз олий мақсадларига эришади, моддий ва маънавий юксаклик кўтарилади”. Юрт тинчлиги халқ осойишталиги, фаровонлиги гарови бўлиб, унинг барқарор бўлиши фуқароларнинг уни сақлаш йўлида кураш олиб боришлари, фидойий ва ватанпарвар бўлишларига боғлиқ.

“Ўзбек халқи тинчликни юксак қадрлайди, уни ўз орзу-интилишлари, мақсад муддаолари рўёбга чиқишининг кафолати деб билади”. Шу боис мустақилликнинг дастлабки кунлариданоқ юртда тинчликнинг мангу барқарор бўлишини таъминлаш, уни асраш, қўшни давлатлар билан ўзаро дўстлик, биродарликка эришиш, шунингдек, халқаро майдонда ижтимоий, иқтисодий ва маданий соҳаларда ҳамкорликни йўлга қўйишга жиддий эътибор қаратиб келинмоқда.

“Бугунги кунда Ўзбекистон халқининг миллий тараққиёт йўлидаги асосий мақсади – озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этиш бўлиб, бу ғоя миллатимизнинг азалий орзу-умидларини, интилишларини, бунёдкорлик фаолиятининг маъно-мазмунини ифодалайди”.

“Ўзбек тилининг изоҳли луғати”да “юрт” тушунчаси “маълум халқ, аҳоли яшаб турган жой, ўлка, мамлакат, ватан” дея таърифланса, “тинчлик” атамаси “уруш, ўзаро зиддиятли тўқнашувлар ва шу кабилардан ҳоли шароит, тинч шароит” маъносини англатишига урғу берилади.

“Тинчлик” тушунчаси муайян шароит, вазият ва ҳолатни ифода этиш билан бирга турли халқлар, давлатлар ўртасидаги муносабат даражасини ҳам кўрсатишга хизмат қилади. Бунда давлатлараро муносабатлар улар ўртасидаги ўзаро имзоланган шартномага мувофиқ ҳеч қандай зўрлик воситаларисиз, ишонч асосида ўз зиммаларига олган мажбуриятларнинг сўзсиз, қатъий бажарилиши асосида йўлга қўйилади. Ташқи сиёсатда бундай йўл тутилиши уюшган ҳарбий, қуроли тўқнашувлар рўй беришининг олдини олибгина қолмай, давлатлар ўртасида жамият раванқини кафолатловчи, фойдали шартномаларнинг имзоланишига шароит яратиб беради.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистон Республикаси миллий истиқлол ғоясининг энг асосий тамойилларидан бири сифатида юрт тинчлиги эътироф этилган. “Зеро, тинчлик ва осойишталикни сақлаш ўз-ўзидан содир бўладиган ҳодиса эмас... Айниқса, миллий мустақилликка тажовузнинг турли шакллари, мураккаб “технологияси” вужудга келган ҳозирги даврда юрт тинчлигини сақлаб қолиш учун мустақкам

қатъият, кучли ирода ва моддий-молиявий ресурслар зарур бўлади. Бу ҳақиқатни одамлар онгига сингдириш, уларни юрт тинглигини сақлаш мақсадлари, вазифалари натижасида вужудга келган айрим қийинчиликларга чидам ва сабр-тоқатли этиб тайёрлаш миллий истиқлол мафқурасининг бош йўналашларидан биридир”.

Юқорида билдирилган фикрларга кўра айтиш мумкинки, “юрт тинчлиги” тушунчаси луғавий жиҳатдан “уруш, ўзаро зиддиятли, қуроли ёки қуролсиз тўқнашувлардан ҳоли, иқтисодий, ғоявий, экологик, турли бузғунчи ахборот таҳдидларидан муҳофазаланган ўлка (мамлакат, жой)” маъносини англатади.

Миллатлараро, этник ёки диний зиддиятлар, низолар мавжуд бўлган давлатларда тинчликни барбод этувчи урушлар юзага келади. Урушларнинг рўй бериши жамият тараққиёти, унда яшовчи халқ, миллат ёки элатларнинг маданий даражаси, уларга хос бўлган кадриятлар мазмуни билан характерланади. Тинчликнинг барқарор бўлишида ҳам ана шу хусусиятлар муҳим аҳамият касб этади.

Ҳар қандай юртда тинчлик ўз-ўзидан қарор топмайди, балки унда яшовчи кишиларнинг саъйи-ҳаракатлари, хоҳиш-истаклари, давлат бошқарувининг оқилона олиб борилиши, энг муҳими, ўзаро бирлик, ҳамжиҳатлик эвазига ўрнатилади. Дарҳақиқат, “тинчликни сақлаш муаммосини ўз-ўзидан кишиларнинг хоҳиш-истаги, орзу-умидлари билан ҳал қилиб бўлмайди” . Манбаларда юртда тинчликнинг барқарор бўлишини таъминлашда қуйидагиларга эътибор бериш зарур эканлигини кўрсатилади: мустақиллик ва тинчликни асраш учун мамлакатимизни тажовузкор кучлардан ҳимоя қилишга доимо тайёр туриш ; доимо изчил ва қатъий ҳаракатларни олиб бориш.

Инсоният тарихий тараққиётини ўрганиш, шундан далолат берадики, юртда тинчликни қарор топтириш, асраш мураккаб, ўта масъулиятлилики талаб этувчи жараён сифатида қуйидагилар мавжудлигини тақозо этади:

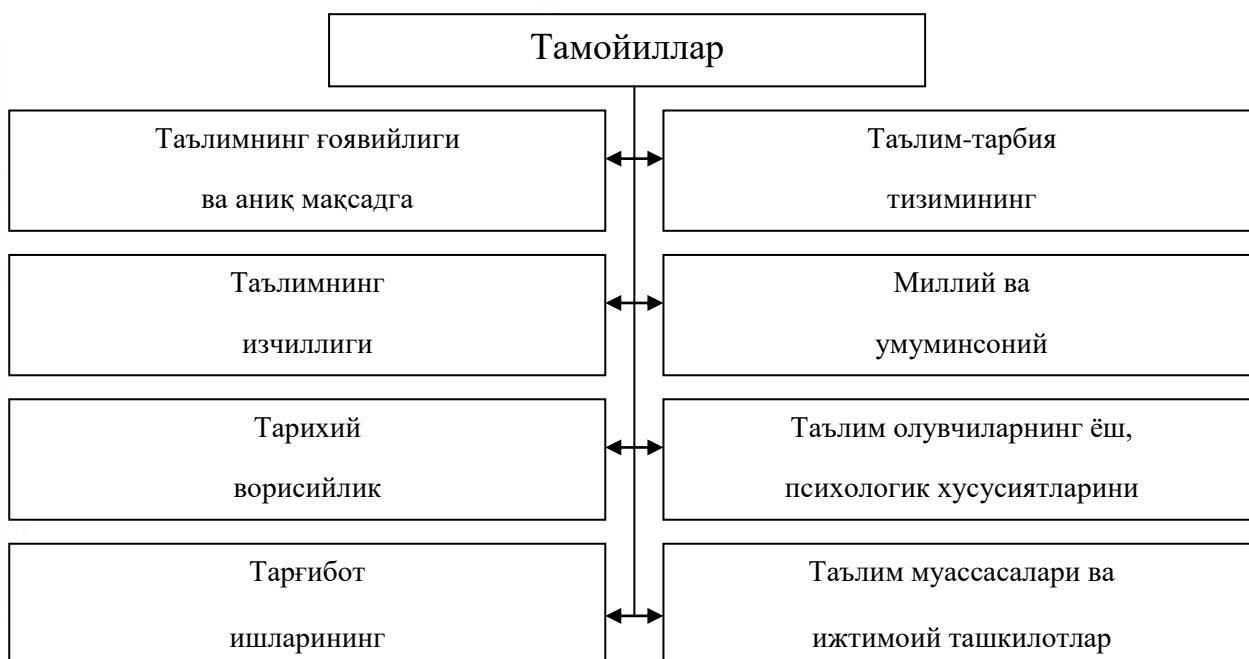
- жамият аъзолари (мамлакат фуқаролари)нинг аҳиллиги, ҳамжиҳатлиги;
- кўп миллатли давлатда миллатлараро муносабатларнинг тўғри йўлга қўйилганлиги, муайян миллатга алоҳида имтиёзларнинг берилмаслиги, туб аҳоли саналмайдиган миллатлар вакиллариининг этник камситилишига йўл қўйилмаслик;
- қўшни давлатлар билан тинчликни таъминлаш борасида ўзаро келишувга эгалик, дўстлик муносабатларини ўрнатиш;
- ўзга миллат, элат ва халқларнинг тарихи, бугуни, тили, маданияти, миллий кадриятлари ҳамда диний эътиқодини ҳурмат қилиш, истиқболи, интеллектуал, иқтисодий ва маънавий-руҳий имкониятларига ишонч билдириш, ишлаб чиқиш, илм-фан, техника ва технология соҳаларида ўзаро тенглик асосидаги ҳамкорликни йўлга қўйиш;
- ҳарбий тузилмага эга бўлиш, Қуроли Кучлар (армия) таркибининг салоҳияти, касбий малакасини ошириш, замонавий ҳарбий техника, қурол-яроғ билан тўла таъминлаш;
- халқаро, этник муносабатларни ташкил этиш, шунингдек, ички сиёсатнинг тўғри олиб борилишига масъулиятли ёндашиш;

- минтақа ҳамда халқаро майдонда рўй бераётган воқеа-ҳодисалар моҳиятини тўғри англаш, таҳлил қилиш, оқибатларини башоратлаш орқали келиб чиқиш эҳтимоли бўлган зиддиятларнинг олдини олишга уриниш;

- мамлакат ичкарисида жиноятчиликка қарши курашиш, миллий кадриятларга ёт, бузғунчи ғояларнинг тарқатилишига йўл қўймаслик, терроризм, диний экстремизм ғояларининг ёйилиши, шунингдек, юкумли хавфли касалликлар тарқалишига йўл қўймаслик ва бошқалар.

“Ўзбек халқи тинчликни юксак қадрлайди, уни ўз орзу-интилишлари, мақсад-мудаолари рўёбга чиқишининг кафолати деб билади. Шунинг учун доимо Яратгандан тинчлик ва омонлик тилайди. Ҳолбуки, башарият фақат тинчлик ва осойишталик барқарор бўлган тақдирдагина ўз олий мақсадларига эришади, моддий ва маънавий юксакликка қўтарилади”. Шу боис республика мустақиллигининг илк кунлариданоқ ўзбек халқи юрт тинчлигини мукаддас ҳодиса сифатида ардоқлаб, бебаҳо бойлик сифатида қадрлаб келмоқда.

Олий таълим муассасаларида таълим-тарбия ишларини самарали ташкил этиш чақириққача ҳарбий таълим йўналиши талабаларида юрт тинчлигини ғоясини муваффақиятни шакллантириш имконини беради. Бу жараёнда кутилган натижаларни қўлга киритишда қуйидаги тамойиллар ўзига хос аҳамият касб этади

Қуйида талабаларда юрт тинчлигини ғоясини шакллантиришда устувор аҳамият касб этувчи тамойилларнинг моҳияти очиб берилади.

1. **Таълимнинг ғоявийлиги ва аниқ мақсадга йўналтирилганлиги.**
2. **Таълим-тарбия тизимининг бирлиги.**
3. **Таълимнинг изчиллиги ва узлуксизлиги.**
4. **Миллий ва умуминсоний кадриятлар уйғунлиги**
5. **Тарихий ворисийлик**
6. **Таълим олувчиларнинг ёш, психологик хусусиятларини инобатга олиш.**

7. Тарғибот ишларининг кўлами ва мазмуни**8. Таълим муассасалари, давлат ва ижтимоий ташкилотлар ҳамкорлиги.**

Чақириққача ҳарбий таълим йўналиши талабаларида юрт тинчлиги ғоясини шакллантириш олий таълим муассасалари фаолиятининг муҳим таркибий қисми сифатида амалга оширилади. Бу жараён таълим ва аудиториядан ташқарида ташкил этиладиган маънавий-маърифий ишлар йўналишларида кечиб, бир неча босқичларда амалга оширилади. Яъни:

1-босқич: талабаларда чақириққача ҳарбий таълим асослари билан бирга миллий истиқлол ғоясининг муҳим таркибий қисми бўлган “юрт тинчлиги” ғоясининг моҳияти борасидаги назарий билимларни ҳосил қилиш;

2-босқич: талабаларда юртда тинчликни қарор топтириш, унинг барқарорлигини таъминлаш, муҳофаза қилишга ўз ҳиссасини қўшиш эҳтиёжини қарор топтириш, ҳарбий ватанпарварлик ҳиссини уйғотиш;

3-босқич: талабаларда юрт тинчлигини таъминлаш, муҳофаза қилиш жараёнида зарур бўладиган амалий кўникма ва малакаларни шакллантириш.

Талабаларида юрт тинчлиги ғоясини шакллантириш жараёнида уларнинг жисмоний жиҳатдан комилликка эришишларига ҳам алоҳида эътибор қаратиш мақсадга мувофиқдир. Шу боис жисмоний тарбия дарсларида талабаларнинг жисмоний комиллик даражаларини доимий равишда инобатга олиб бориш, кўзга ташланадиган муаммоларни ўз вақтида бартараф этиб бориш талаб қилинади. Бунда тиббиёт ходимларининг ёрдамларидан фойдаланиш мумкин. Шунингдек, жисмоний тарбия машғулотларида ижодий ёндашган ҳолда ҳарбий фаолият кўринишлари, жумладан, миллий ҳарбий анъаналардан бўлган – ўйинлар элементларини қўллаш ҳам мазкур предметни чақириққача ҳарбий таълим асослари фанлари билан боғлаш учун шароит яратади.

Олий таълим муассасаларининг талабаларида юрт тинчлиги ғоясини шакллантиришда ўқув юртлари билан ижтимоий ташкилотлар ўртасида ҳамкорликни қарор топтириш ҳам эътибордан четда қолмаслиги зарур. Зеро, улар ўртасидаги ҳамкорлик талабаларнинг юрт тинчлигининг моҳияти, уни қарор топтириш ва муҳофаза қилишга доир назарий ва амалий билимларини бойитади. Шу билан бирга уларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашга ёрдам беради.

Мустақиллик, Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари тизимини такомиллаштириш, уни замонавий ҳарбий техникалар билан қуроллантириш ҳамда ҳарбий кадрларнинг юқори жанговар тайёргарликка эга бўлишларини таъминлаш йўлида кенг кўламли ишларни амалга ошириш имкониятини яратди. Миллий мустақилликни мустаҳкамлаш ва Қуролли Кучлар тизими салоҳиятини оширишга қаратилган ижтимоий-сиёсий ва маънавий-ғоявий ишларнинг сифат ва самарадорлиги бугунги кун талабаларига тўла жавоб беради. Бугунги даврда талабалар орасида соғлом маънавий муҳитни яратишда таълим-тарбия ишларига алоҳида эътибор бериш, ҳарбий тайёргарлик жараёнини илғор техник ва технологик воситалар, янгича усул-

услуглар асосида ташкил этиш, ҳарбий хизматнинг интеллектуал мезонлари ва йўналишларини такомиллаштириш мақсадга мувофиқдир.

АДАБИЁТЛАР:

1. Миллий истиқлол ғояси (Бакалавр босқичи учун дарслик). – Т.: Академия, 2005. – 368 б.
2. Педагогика назарияси. Х.Ибрагимов, Ш.Абдуллаева. Т.: Фан ва технологиялар, 2008-йил